

ג. כבש בן שנתו – בסלע (מכך שאמרה תורה איל אשם בכסף שקלים והאיל בן שנתים, הרי שכבש בן שנה בסלע אחד).

התוס' כתבו שזהו מצוה מדרבנן לכתחילה [כי רגילות היא שקונה כבש בסלע למצוה מן המובחר], אבל מן התורה אין שיעור בדבר. ואם הביא פחות ממעה – נקרא 'עבריין' (ע"ע בדבריהם בזבחים מה ששיעור סלע הוא למצוה מן המובחר [אף מדאורייתא], וכ"ה בתורא"ש בשטמ"ק כאן. וכן הביא בלקוטי הלכות להלן כו: וכע"ז כתבו התוס' במנחות קז: ובב"ב קסו: שעין יפה בסלע ועין רעה במעה. וע"ע בתו"י).

קן עופות – מחירו רבע דינר (= 48 פרוטות).

מנחת העני עשירית האיפה – בפרוטה. (ובאמת היה די ב-3/4 פרוטה, שהוא 1/32 מהעוף, כפי היחס שבין הקן לכבש, אלא שאין דרך ארץ להביא פחות מפרוטה למקום).

דפים י – יא

יח. א. מהו דין 'שפחה חרופה' האמור בתורה?

ב. מה בין שפחה חרופה לשאר עריות?

א. הבא על שפחה חרופה ביאה הראויה להזרעה, כלומר כדרכה וגמר ביאתו (שכבת זרע) – חייב בקרבן אשם, בין שהוא שוגג בין שהוא מזיד. והיא לוקה כשהיא מזידה (בקרת תהיה – תהא בקריאה / בביקור). ואם היא שוגגת או שאיננה בת חיוב ואינה לוקה – אף הוא פטור מקרבן (בזמן שהיא בבקרת תהיה הוא בזהביא את אשמו).

א. כאשר הוא פטור, כגון קטן – כתבו התוס' (עפ"י תורת כהנים) שהיא חייבת. ודעת הרא"ש

(בשטמ"ק אות ו) והראב"ד (איס"ב ג, יז) שפטורה. וכן משמע מרש"י. ע' רש"ש ול"ה).

ב. מהרמב"ם בפירושו למשנה (ריש שבת) משמע שהשפחה לוקה אפילו שוגגת (כן פרש בתו"ט דבריו.

וכן נקט כדבר פשוט הרשב"ש בתשובה ריג). ואולם להלכה פסק הרמב"ם שאינה לוקה אלא

במזידה (וכמש"כ רש"י יא. ד"ה שוגג, ותוס' שם ד"ה אין).

ג. בביאה ללא הזרעה, כתבו התוס' (ביבמות נה:): שחייב, לא נתמעטה אלא העראה. ויש חולקים

(ערש"י ומאירי שם).

לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה (והיא שפחה נחרפת לאיש).

א. דוקא כשנבעלה באופן שנשרו בתוליה, שאל"כ אין נחשב 'אשתני גופה' (עפ"י מנחת חינוך

קכט, כח).

ב. עבד כנעני, כיון שהוא בר-מצוה, אם בא על שפחה חרופה – חייב ככל ישראל (מנחת חינוך

קכט, לט. וצ"ע).

איווהי שפחה חרופה? רבי עקיבא אומר: חציה שפחה וחציה בת חורין (והפדה לא נפדתה) המאורסת לעבד

עברי (שרק הוא מותר בה, אבל ישראל אסור בה מפני שחציה שפחה, וכן אסורה בעבד כנעני שהרי חציה

בת חורין). וכן דעת ראב"ע.

א. כן פסק הרמב"ם (איס"ב ג, יג).

ב. נחלקו הראשונים כאשר נישאה לישראל באיסור, האם נוהג בה דין 'שפחה חרופה' (ערש"י גטין

מג; פירוש הר"ש לתו"כ – קדושים)..

ג. נחלקו אמוראים (בגטין מג) האם קידושין תופסים בחצי שפחה חצי בת חורין. וכן נחלקו הראשונים להלכה האם מקודשת ודאי (ערא"ש גטין פ"ד לג ותורי"ד שם; ר"ן קדושין ז: ועוד), עכ"פ כשנתקדשה לעבד עברי, שבוה אמורה פרשת שפחה חרופה (ע' שאג"א החדשות טו, ב בדעת הרמב"ם), או ספק מקודשת (כ"כ כמה מפרשים בדעת הרמב"ם – ע' במאירי גטין שם ובפוסקים באה"ע מד; ריטב"א גטין שם; רשב"א קדושין ו.), או אינה מקודשת (ע' מאירי שם בשם הרבה פוסקים. וכן י"א בדעת הרמב"ם, ע' פרישה שם, טור וב"ח. וע"ש אם חכמים תקנו לה קדושין אם לאו). נראה שלדעת האומרים קידושיה קדושין, בניה שנולדו לה מהזנות ממזרים הם. ומסתבר כמו כן שנאסרת על בעלה (עפ"י רש"י יבמות נה. וע' גם משך חכמה קדושים יט, כב). ויש חולקים וסוברים שאינה נאסרת על בעלה (ע' מנחת חינוך ססה. וכבר נחלקו האחרונים אם קידושיה קידושין גמורים אם לאו – ע' חלקת מחוקק מד סקט"ו; מנ"ח תקצו תקעט; שו"ת רעק"א קע-קעא; חו"א אה"ע קמו לוף מב סק"א).

רבי ישמעאל אומר (וכן דעת כמה תנאים. ע' גטין מא: קדושין ו; רש"י יבמות נה.): שפחה כנענית גמורה היא המאורסת (לאו דוקא 'מאורסת' שהרי אין קדושין תופסים בה. תוס') לעבד עברי (ולא לעבד כנעני, שנאמר כי לא חפשה – מכלל שהוא חופש). אחרים אומרים: בשפחה כנענית המאורסת לעבד כנעני הכתוב מדבר (כי לא חפשה – אם אינו ענין לה תנהו ענין לו).

ב. שפחה חרופה לא שוותה לכל העריות בעונש ובקרובן, שכל העריות בחטאת והשפחה באשם. כל העריות [ובכללם איסורי כהונה כגון זונה לכהן. ע' יבמות פד: רמב"ם איסור"ב יו, ה] אחד האיש ואחד האשה שוים במלקות (ובכרת או במיתת בית דין) במזיד ובקרובן בשוגג, ובשפחה אין האיש והאשה שוים; האיש באשם בין שוגג בין מזיד והאשה במלקות (במזידה) ולא בקרבן. כל העריות עשה בהם את המערה כגומר ושלא-כדרכה כדרכה, משא"כ בשפחה (כי ישכב את אשה שכבת זרע).

א. יש אומרים שלענין ביאה שלא כדרכה אף בשפחה חרופה חייב לדעת חכמים (כיבמות לד:) ולסתם משנתנו (עפ"י רמב"ן ורשב"א יבמות נה; וכן פסק הרי"א"ז שם. וע' שעה"מ איסורי ביאה א, טו). ב. כתבו התוס' (ביבמות נה:): שאעפ"י שלא הוציא זרע חייב בגמר ביאה, שווה ביאה הראויה להזרעה. ויש חולקים (ע"ש ברש"י, רי"ד ורי"א"ז ומאירי).

ג. העראה שנתמעטה בשפחה חרופה, י"א שאף ממלקות דידה נתמעטה (ע' הר צבי כאן וביבמות נה). ככל העריות חייבים האיש והאשה על כל ביאה וביאה, ואילו בשפחה חרופה מביא קרבן אחד על ביאות הרבה.

אבל היא חייבת מלקות על כל ביאה וביאה אם היתה מזידה – כשאר חייבי לאוין (רמב"ם איסור"ב ג, יד).

חומר בשפחה, שעשה בה את המזיד כשוגג – לענין חיוב קרבן לאיש, כאמור. כל העריות כאשר אחד גדול ואחד קטן, או אחד ער ואחד ישן – הגדול / הניעור חייב, והקטן / הישן פטור. וכן כשאחד שוגג ואחד מזיד – השוגג בחטאת והמזיד בכרת. ואילו בשפחה, כאשר היא קטנה או ישנה או שוגגת – גם הוא פטור אפילו הוא גדול וניעור ומזיד.

א. דעת הרמב"ם (שגגות ט, ג, איסור"ב ג, יז) שקטן הבא על שפחה חרופה, חייב בקרבן לכשיגדיל. והראב"ד השיגו.

ב. אף במקום שפטור מן הקרבן, מלקין אותו מכת מרדות מדבריהם, בגדולים ובמזידים (עפ"י רמב"ם איס"ב ג, טז). ומשמע מדבריו שאין מלקות בשפחה חרופה משום 'לא תהיה קדשה'. וזה שלא כדברי המנחת-חינוך (רסו, יח) שמלבד מלקות דידה וקרבן דידיה, לוקים שניהם משום קדשה [לדעת רוב הפוסקים], ואף בביאה שלא כדרכה ובהערה.

לענין אינו-מתכוין (כגון נפל ונתקע, שאנוס הוא. תוס' וישן – אין חילוק בין שפחה לשאר עריות, לעולם פטור.

פרק שלישי; דפים יא – יב

יט. האם יש חיוב קרבן באופנים הבאים?

א. אמרו לו שנים אכלת חלב בשוגג.

ב. אמר לו זאת עד אחד או אשה.

ג. עד אחד אומר אכל ועד אחד אומר לא אכל.

א. שני עדים אומרים לו אכלת חלב – אם אינו מכחישם אלא שותק (ופשוט שהוא הדין באומר 'איני יודע'.

תוס') – מביא חטאת. [מבואר בגמרא שאין צריך על כך לימוד מיוחד אלא פשוט בסברה]. ואם אמר 'לא אכלתי' – רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים.

נסתפקו בגמרא בטעמים של חכמים, האם הוא מתוך שיכול לתרץ דבריו ולפרשם 'לא אכלתי שוגג אלא מזיד' וכן כל כיוצא בזה, אבל במקום אחר – חייב, או שמא לעולם נאמן אדם על עצמו בנוגע לכפרה, יותר ממאה עדים.

לפירוש אחד ברש"י, הסיקו שטעמים של חכמים משום 'מיגו'. אבל לדעת רבי יהודה בברייתא נאמן גם כשאין לו מיגו [כגון שאמרו לו אכלת קדשים בטומאת הגוף והוא אומר לא נטמאתי, או שאמרו לו אכלת חלב ואמר לא אכלתי לא בשוגג ולא במזיד, וכל כיו"ב. מפרשים]. ולפירוש התוס' (ור"ג), אפשר שגם רבי יהודה אינו חולק בדבר.

אמר רב נחמן: הלכה כרבי יהודה. אמר רב יוסף: לא שנו אלא בינו לבין עצמו ולעצמו, אך לא יאכל בפרהסיא ולא יאכיל אחרים באותם טהרות שלדברי העדים הוא טימאן (ראשונים).

א. הרמב"ם פסק להלכה כחכמים, והראב"ד השיגו, שהלא רב נחמן פסק כרבי יהודה [ובכסף משנה

פרש שלהרמב"ם מה שאמרו 'לא אמר רב יהודה אלא לבין עצמו ולעצמו הכוונה שלענין קרבן מודה רבי יהודה שיש להאמין העדים].

ב. כתבו התוס' [כאן ובב"מ ג, שלא כמשמעות דברי רש"י] בשיטת סוגיתנו, שלא פטרו חכמים אלא כשעכשו אפשר לפרש דבריו באופן שאינם סותרים לדברי העדים, ואין די שהיה לו 'מיגו' בתחילה, וכגון ששואלים אותו והוא אומר שלכך נתכוין מתחילה שלא אכל שוגג אלא מזיד. ורבי מאיר מחייב אף באופן זה.

ואולם הסוגיא בב"מ (א) נוקטת כפי הצד שלחכמים אדם נאמן על עצמו כנגד עדים אף כשאין לו מיגו. ולפי לשון זו הוא הדין כשהעדים מעידים שלא אכל והוא אומר אכלתי – מביא קרבן.

ולדעת כמה ראשונים אין חילוק אם אמר 'לא אכלתי' סתם או שאמר 'לא אכלתי כלל' [ואפילו